
BEKNOPTE GRAMMATICA

van

INTERLINGUA

en

ACHTERVOEGSELS in INTERLINGUA

2008

SERVICIO DE LIBROS UMI
Bilthoven
NEDERLAND

BEKNOPTE GRAMMATICA VAN INTERLINGUA

Deze korte beschrijving van de grammatica van Interlingua is gebaseerd op: **K.Wilgenhof, Grammatica de Interlingua**, 2e druk, 1995. Voor details raadplege men dit boek.

UITSPRAAK

Interlingua wordt geschreven in het Latijnse alfabet van 26 letters. In het algemeen worden geen tekens voor het aanduiden van de klemtoon gebruikt. In deze grammatica wordt de klemtoon, indien nodig, aangegeven met een streepje onder de beklemtoonde klinker.

De meeste letters worden uitgesproken als in het Nederlands. Hierbij lette men op het volgende:

De klinkers moeten duidelijk en helder worden uitgesproken. De “e” klinkt dus als de “e” in de Nederlandse woorden *met* of *teen*, en niet als die in het Nederlandse woord *de*.

“c” is “ts” voor e, i, y : **centro, civilisation, cilindro** ; in andere gevallen “k” : **cabina, concrete, cultura, climate**.

“ch” is “k” : **chaos, chirurgo, Christo, psyche, schola, technica**; in enkele gevallen “sj” : **chacal** (jakhals).

“g” is “g” (= “k” van het nederlandse woord zakdoek) : **agente, collegio, geographia, grande, pedagogia, vage**; in de uitgang -age : “zj” : **passage, barrage, avantage, viage**. In afleidingen van deze laatste groep wordt de uitspraak “zj” behouden en schrijft men gi voor a en o : **garagista, avantagiose, passagero, sagio, viagiari**. Ook in enkele andere niet afgeleide woorden wordt gi uitgesproken als “zj” : **forgia, legier, mangiar, rangiar**.

“h” is stom in rh en th : **rhapsodia, rheumatismo, athleta, throno, rhythmo**.

“ph” is “f” : **phase, philosophia, phrenesia, diphteria**.

“q” wordt altijd gevolgd door “u” en een andere klinker. “qu” is “kw” : **quanto, quitar, requesta**. “qu” is “k” in **que** en **qui** en in combinaties met deze woorden : **benque, perque, proque, ubique**.

“s” is “z” tussen klinkers: **rosa**.

“i” (niet beklemtoond en niet voorafgegaan door s) is “tsi” met een korte i voor klinkers: **action, gratia, differential, martio, gratiose**; in andere gevallen “ti”: **democratia, garantia, angustia**.

Interlingua heeft de tweeklanken “au” en “eu”: **audir, Europa**

Er zijn woorden die zonder of met kleine veranderingen rechtstreeks uit hun oorspronkelijke talen zijn overgenomen, en waarvan de uitspraak min of meer gelijk is aan die van die taal: **budget, club, handicap** (uit het Engels), **charme, chauffeur, nonchalance, nuance** (uit het Frans), **nickel, röntgen** (uit het Duits), **intermezzo, schizzo** (uit het Italiaans), **guerilla, rancho** (uit het Spaans).

KLEMTOON

1. *Hoofregel*: De klemtoon valt op de klinker vóór de laatste medeklinker: **concerto, matras, angustia**.

2. In tweelettergrepige woorden zonder medeklinker of zonder een klinker voor de laatste medeklinker valt de klemtoon op de eerste klinker: **io, die, duo, flue**.

3. Bijvoeglijke en zelfstandige naamwoorden op **-le, -ne, -re**, voorafgegaan door een klinker, hebben de klemtoon op de twee na laatste lettergreep: **difficile, metropole, origine, examine, tempore, altere**.

4. Bijvoeglijke en zelfstandige naamwoorden op **-ic, -ica, -ico, -ide, -ido, -ule, -ula, -ulo** hebben de klemtoon op de lettergreep die aan deze uitgangen voorafgaat: **energic, clinica, publico, rapide, frigido, ridicule, formula, articulo**.

5. De “s” van het meervoud heeft geen invloed op de klemtoon: **casa - casas**.

6. Afwijkingen van bovengenoemde regels worden in het woordenboek aangegeven met een streepje onder de beklemtoonde klinker: **geographia, armea, amok**.

LIDWOORDEN

1. Het bepaalde lidwoord is **le** en het onbepaalde lidwoord is **un**.

le patre = de vader un fratre = een broer

le matre = de moeder un femina = een vrouw
le infantes = de kinderen

2. Met de voorzetsels **a** en **de** vormt het bepaalde lidwoord **al** en **del**.

aan de vader = **al** patre van de vader = **del** patre

ZELFSTANDIGE NAAMWOORDEN

1. De zelfstandige naamwoorden kennen geen geslacht. Alleen in de aanduidingen van mensen en dieren kan de **-a** het vrouwelijke en de **-o** het mannelijke geslacht aangeven.

amico = vriend maestro = meester italiano = Italiaan cavallo = hengst
amica = vriendin maestra = meesteres italiana = Italiaanse cavalla = merrie

2. Het meervoud vormt men door plaatsing van **-s** achter woorden die op een klinker eindigen en van **-es** achter woorden die op een medeklinker eindigen.

lingua (taal) - linguas (talen) mar (zee) - mares (zeeën)
action (actie) - actiones (acties) patata (aardappel) - patatas (aardappels)

3. Vele woorden eindigend op een medeklinker anders dan **s**, **x**, **z** en behorend tot de groep woorden genoemd aan het slot van het hoofdstuk over de uitspraak, vormen hun meervoud normaal op **-s** (maar **-es** is niet onjuist in zulke gevallen), in het bijzonder als dit de meervoudsuitgang in de oorspronkelijke taal is: **chauffeur**, **chef**, **drug**, **dossier**, **film**, **handicap**, **hotel**, **interview**, **mannequin**, **portrait**, **rail**, **record**, **reservoir**, **saison**, **souvenir**, **tank**, **ticket**, **tunnel**, **wagon**.

4. Van wetenschappelijke woorden op **-itis** en **-sis** vormt men het meervoud door deze uitgangen te veranderen in **-ites** en **-ses**.

neurosis - neuroses; hepatitis - hepatites; synopsis - synopses; oasis - oases

5. Samengestelde zelfstandige naamwoorden met een tweede deel in het meervoud blijven in het meervoud onveranderd.

un guardacostas - een kustwachter ; duo guardacostas - twee kustwachters

6. De meervoudsvorm heeft geen invloed op de klemtoon.
arbore (boom) - ar**ores ac**or (acteur) - act**ores******
7. Het zelfstandige naamwoord kent geen naamvalsvormen.

VOORNAAMWOORDEN

1. Persoonlijke en bezittelijke voornaamwoorden.

	Persoonlijke voornaamwoorden			Bezittelijke voornaamwoorden
	onderwerp	voorwerp	na voorz.	
eerste persoon enkelvoud	io	me	me	mi
tweede persoon enkelvoud vertrouwelijk niet vertrouwd	tu vos	te vos	te vos	tu vostre
eerste persoon meervoud	nos	nos	nos	nostre
tweede persoon meervoud	vos	vos	vos	vostre
derde persoon enkelvoud vrouwelijk mannelijk onzijdig	illa ille illo	la le lo	illa ille .illo	su su su
derde persoon meervoud vrouwelijk mannelijk en algemeen onzijdig	illas illes illos	las les los	illas illes illos	lor lor lor

2. De voornaamwoorden **illa** en **ille** duiden mensen aan en **illo** zaken en dieren. Wanneer men het geslacht van dieren wil aangeven, is het gebruik van **ille** en **illa** aanvaardbaar. Voor de tweede persoon enkelvoud is **vos** gebruikelijker dan **tu** en **te**, die voorbehouden blijven voor meer vertrouwelijke verhoudingen. Van de derde personen meervoud heeft **illas** betrekking op een groep die uitsluitend vrouwelijk is en **illos** uitsluitend op een groep zaken of dieren. **Illes** is niet alleen mannelijk, maar heeft ook een meer algemene betekenis.

3. De wederkerende voornaamwoorden.

io me lava	- ik was me	nos nos lava	- wij wassen ons
tu te lava	- jij wast je	vos vos lava	- jullie wassen je
		vos vos lava	- U wast zich
ille/illa se lava	- hij/zij wast zich	illes/illas se lava	- zij wassen zich

4. Nos, vos en se kunnen ook wederkerig voornaamwoord zijn

Illes se basiava = Illes basiava le un le altere = zij kusten elkaar

5. Se wordt ook gebruikt voor de lijdende vorm.

Le libros se vendeva rapidamente = Le libros esseva rapidamente vendite
(De boeken werden snel verkocht).

6. De woorden van kolom 2 en se staan:

A. vóór de enkelvoudige vorm van het werkwoord

B. achter de gebiedende wijs, de infinitief en het tegenwoordig deelwoord

Io lo vide = Ik zie het

Tu me sequeva = Jij volgde me

Vos le trovará = U zult hem vinden

Adjuta nos! = Help ons!

Pro informar nos, ille me scribeva un littera = Om ons in te lichten, schreef hij mij een brief

Vidente la, ille se approachava a illa e la salutava cordialmente = Toen hij haar zag, ging hij naar haar toe en begroette haar hartelijk

Nos viagiara con illes = Wij zullen met hen reizen

7. De woorden van kolom 2 en se staan vóór of achter de samengestelde werkwoordsvormen.

Io lo ha trovate - Io ha trovate lo (Ik heb het gevonden).

8. In combinatie met facer kan de plaats van een voornaamwoord de betekenis bepalen.

Illa le face portar = Zij zorgt ervoor dat hij draagt.

Illa face portar le = Zij zorgt ervoor dat hij wordt gedragen

Illa le face portar le = Zij zorgt ervoor dat iemand een ander draagt

9. Bij combinaties van twee voornaamwoorden staat het meewerkend voorwerp vóór het lijdend voorwerp.

Ille me lo dice = Hij zegt het tegen mij
Ille me lo ha dicite = Hij heeft het tegen mij gezegd
Ille ha dicite me lo = Hij heeft het tegen mij gezegd

10. Het voornaamwoord **il** wordt gebruikt in uitdrukkingen als:

Il pluve = Het regent Il face calor = Het is warm
Il ha personas qui non lo crede = Er zijn mensen die het niet geloven
Il es desirabile que ille venira tosto = Het is wenselijk dat hij spoedig komt

11. Men kan **il** ook wel weglaten.

Es necessari trovar un medio melior = Het is noodzakelijk een beter middel te vinden

Dit betekent hetzelfde als de omgekeerde constructie:

Trovar un medio melior es necessari

12. De bezittelijke voornaamwoorden van de tabel staan gewoonlijk voor zelfstandige naamwoorden en op deze plaats bevatten ze de betekenis van het bepaalde lidwoord, waardoor ze maar zelden worden voorafgegaan door een lidwoord.

mi patre = mijn vader	nostre fratres = onze broers
tu matre = jouw moeder	vostre amicos = jullie/Uw vrienden
su soror = zijn/haar zuster	lor amicas = hun vriendinnen

13. De bezittelijke voornaamwoorden **mi**, **tu**, **su** en **lor**, geplaatst achter het zelfstandig naamwoord, krijgen een **-e**.

Un fratre mie = Un de mi fratres (Eén van mijn broers)

14. Wanneer de bezittelijke voornaamwoorden zelfstandig worden gebruikt, krijgen **mi**, **tu**, **su** en **lor** een **-e** (of een **-o** als ze personen aanduiden).

Iste parapluvia es le mie e illo es le tue = Deze paraplu is van mij en die is van jou
Mi fratre affin labora del matino usque al vespere pro le suos = Mijn zwager werkt van de morgen tot de avond voor de zijnen

15. Meestal is het duidelijk of **su** de betekenis van **de ille**, **de illa** o **de illo** heeft. Indien dit niet zo is, gebruikt men deze voorzetselbepalingen.

Ille ama su infantes = Hij houdt van zijn kinderen
 Illa ama su infantes = Zij houdt van haar kinderen
 Illa dirige su automobile = ?

Als het in de laatste zin niet duidelijk of het om haar eigen auto of om die van haar buurman gaat, kan men in dit laatste geval zeggen:

Illa dirige le automobile **de ille**.

16. De aanwijzende voornaamwoorden kunnen bijvoeglijk en zelfstandig gebruikt worden.

iste, ista, isto = deze, dit
 ille, illa, illo = die, dat

Bijvoeglijk	Zelfstandig		
	personen		zaken
	mannelijk	vrouwelijk	
iste	iste	ista	isto
ille	ille	illa	illo

Iste puero es mi filio e ille puera es le filia del vicino = Deze jongen is mijn zoon en dat meisje is de dochter van de buurman
 Io opina que iste flores son plus belle que illos = Ik vind dat deze bloemen mooier zijn dan die

17. Vragende en betrekkelijke voornaamwoorden.

que bijvoeglijk en zelfstandig
 qui zelfstandig
 qual bijvoeglijk
 cuje bijvoeglijk

18. Het vragende voornaamwoord **que** wordt alleen voor zaken gebruikt en **qui** alleen voor personen.

Que significa isto? = Wat betekent dit?

- A que pensa vos? = Waar denkt U aan?
 Qui ha le clave de iste porta? = Wie heeft de sleutel van deze deur?
 A qui ha vos date le clave? = Aan wie hebt U de sleutel gegeven?

19. Het betrekkelijke voornaamwoord **qui** wordt gebruikt voor personen, als het het onderwerp van de zin is of als het wordt voorafgegaan door een voorzetsel. In andere gevallen gebruikt men **que**.

Le puero qui ha le clave, es in le jardin = De jongen die de sleutel heeft, is in de tuin

Le puero a qui vos ha date le clave, es in le jardin = De jongen die (= aan wie) U de sleutel hebt gegeven, is in de tuin

Le puera qui te salutava, es su soror = Het meisje dat jou groette, is zijn/haar zuster

Le puera que tu salutava, es mi soror = Het meisje dat jij groette, is mijn zuster

Le libro que es reimprimite, non es obtenibile nunc = Het boek dat wordt herdrukt, is nu niet verkrijgbaar

Le libro que vos ha legite, es le mie = Het boek dat U hebt gelezen, is van mij

Le homine qui nos ha vidite/qui ha vidite nos = De man die ons heeft gezien

Le homine que nos ha vidite = De man die wij hebben gezien

Le personas con qui nos ha viagiate = De personen met wie wij hebben gereisd

Le autobus con que nos ha viagiate = De bus waarmee wij hebben gereisd

20. De combinatie **lo que** betekent: hetgeen, (dat) wat.

Io non crede lo que ille dice = Ik geloof niet wat hij zegt

Ille ha facite un error, lo que io regretta = Hij heeft een fout gemaakt, wat ik betreurt

Vergelijk:

Io vide lo que ille lege = Ik zie wat hij leest

Io vide que ille lege = Ik zie dat hij leest

21. Het vragend voornaamwoord **qual** is bijvoeglijk.

Qual libros ha vos legite? E de qual autores? = Welke boeken hebt U gelezen?

En van welke schrijvers?

22. Als betrekkelijk voornaamwoord wordt ook **le qual** gebruikt.

Le vetule lanterna e le sabliero, le quales esseva rumpite, on ha cambiate pro

alteres = De oude lantaarn en de zandloper, die stuk waren, heeft men ingeruild voor andere

Le vetule lanterna e le sabliero, le qual esseva rumpite, on ha cambiate pro

alteres = De oude lantaarn en de zandloper, die stuk was, heeft men ingeruild voor andere

23. Het voornaamwoord **cuje** betekent **de qui, de que** of **del qual**.

Le homine cuje filio on ha arrestate = De man wiens zoon men heeft gearresteerd

Il habeva un incendio cuje flammes esseva visibile de longe = Er was een brand waarvan men de vlammen van verre kon zien

HET WERKWOORD

1. De infinitief van de werkwoorden gaat uit op **-r**:

trovar (vinden) **vider** (zien) **audir** (horen)

2. De persoonsvorm is gelijk in alle tijden voor alle personen enkel- en meervoud.

3. Door het weglaten van de **-r** verkrijgt men de **stam**, die gebruikt wordt voor de onvoltooid tegenwoordige tijd :

io trova/vide/audi = ik vind/zie/hoor

tu trova/vide/audi = jij vindt/ziet/hoort

etc.

4. Van de werkwoorden **esser**, **haber** en **vader** gebruikt men in de onvoltooid tegenwoordige tijd meestal verkorte vormen: **es**, **ha**, **va**.

5. De stam wordt ook gebruikt voor de gebiedende wijs.

Vide! = Zie! Ascolta me! = Luister naar mij! Vade foras! = Ga weg!

Veni hic! = Kom hier!

6. De gebiedende wijs van **esser** is **sia**.

Sia contente! = Wees tevreden!

Sia benvenite! = Wees welkom!

7. Ook de infinitief kan een bevel of een verzoek uitdrukken.

Tener se al dextra! = Rechts houden!

Non fumar! = Niet roken!

8. De onvoltooid verleden tijd wordt gevormd door de uitgang **-va** achter de stam te plaatsen.

io trovava/videva/audiva = ik vond/zag/hoorde
etc.

9. De onvoltooid toekomstige tijd wordt gevormd door de uitgang **-a** achter de infinitief te plaatsen. Deze uitgang heeft de klemtoon.

io trovara/videra/audira = ik zal vinden/zien/horen
etc.

10. De onvoltooid toekomstige tijd kan men ook uitdrukken met behulp van het werkwoord. **vader**

io va trovar io va vider io va audir
etc.

11. De voorwaardelijke wijs wordt gevormd door de uitgang **-ea** achter de infinitief te plaatsen. De **e** van deze uitgang is beklemtoond.

io trovarea/viderea/audirea = ik zou vinden/zien/horen

12. Het tegenwoordig deelwoord vormt men door **-nte** achter de stam te plaatsen. Als de stam op **-i** uitgaat, voegt men **-ente** toe.

trovante = vindend vidente = ziend audiente = horend

13. Deze deelwoorden kunnen ook bijvoeglijke of zelfstandige naamwoorden zijn.

Passante le loco del accidente, nos videva vulneratos = Toen wij langs de plaats van het ongeluk kwamen, zagen wij gewonden.

Duo passantes videva le fugiente captivo = Twee voorbijgangers zagen de vluchtende gevangene.

14. De werkwoorden **caper**, **facere**, **saper** en de werkwoorden op **-ciper**, **-ficere**, **-jicer**, **-spicer** (bijv. **reciper**, **calefacere**, **sufficere**, **prospicere**) hebben een tegenwoordig deelwoord op **-iente**: *faciente*, *sapiente*, *sufficiente*, *recipiente*

15. Het voltooid deelwoord heeft de uitgang **-te**, geplaatst achter de stam.

trovate = gevonden vidite = gezien audite = gehoord

16. Met het hulpwerkwoord **haber** en een voltooid deelwoord vormt men de voltooiden tijden.

io ha trovate/vidite/audite = ik heb gevonden/gezien/gehoord
io habeva trovate = ik had gevonden, etc.
io habera trovate = ik zal hebben gevonden, etc.
io haberea trovate = ik zou hebben gevonden, etc.

17. De lijdende vorm is een combinatie van het hulpwerkwoord **esser** met het voltooid deelwoord.

illo es trovate/vidite/audite (per ...) = het werd gevonden/gezien/gehoord
(door ...)
illo esseva trovate, etc.
illo essera trovate, etc.
illo essere trovate, etc.
illo ha essite trovate, etc.
etc.

18. In vele gevallen, als de bedrijver van de handeling niet wordt genoemd, drukt de combinatie van **esser** met het voltooid deelwoord een toestand uit.

Le vitro es rumpite = De ruit is gebroken/stuk
Es illa maritate? = Is ze getrouwd?
Iste citate es situate apud un grande laco = Deze stad ligt bij een groot meer

19. Interlingua heeft geen speciale vorm voor de aanvoegende wijs. In plaats daarvan gebruikt men de stam na het voegwoord **que**.

Que ille veni! = Dat hij kome!

20. Alleen het werkwoord **esser** heeft een vorm voor de aanvoegende wijs: **sia**.

Que on sia caute! = Wees voorzichtig!

21. De infinitief kan als zelfstandig naamwoord worden gebruikt.

Iste lamentar eterne me enoia forte = Dat eeuwige gejammer verveelt me enorm.

Su travaliar es jocar = Zijn werken is een spel

22. Naast de regelmatige vormen van het werkwoord **esser** komen ook voor:

ille **es** = hij is

ille **era** = hij was;

ille **sera** = hij zal zijn

ille **sera** = hij zou zijn

Ook de vorm **son** in de derde persoon meervoud van **esser** is in gebruik:

illes **son** = zij zijn.

BIJVOEGLIJKE NAAMWOORDEN

1. Bijvoeglijke naamwoorden hebben geen speciale vrouwelijke en meervoudsvormen. Ze kunnen vóór of achter het zelfstandig naamwoord staan. Korte bijvoeglijke naamwoorden zoals **bon**, **belle**, **breve**, **mal**, **multe**, **grande**, **longe**, **parve** worden gewoonlijk voorgeplaatst.

Le linguas national e le lingua international

Le immediate arrestation del assassinator = De onmiddellijke arrestatie van de moordenaar

Multe personas

Un parve infante

Un belle rosa

2. Zelfstandig gebruikt kunnen bijvoeglijke naamwoorden de uitgang **-(e)s** van het meervoud krijgen.

Es istos copias del original ? = Zijn dit copieën van het origineel ?

No, istos es alteres = Nee, dit zijn andere

3. Trappen van vergelijking.

belle = mooi

plus belle = mooier

le plus belle = het mooist

4. Enige bijvoeglijke naamwoorden hebben meer dan één vorm van de vergrotende en de overtreffende trap.

goed:	plus bon	(of)	melior	beter
	le plus bon	(of)	optime	best

groot:	plus magne	(of)	major	groter
	le plus magne	(of)	maxime	grootst

slecht:	plus mal	(of)	pejor	slechter
---------	----------	------	-------	----------

	le plus mal	(of)	pessime	slechtst
klein:	plus parve	(of)	minor	kleiner, minder
	le plus parve	(of)	minime	kleinst, minst

BIJWOORDEN

1. Bijwoorden kunnen worden afgeleid van bijvoeglijke naamwoorden door achterplaatsing van **-mente**. Achter bijvoeglijke naamwoorden op **-c** plaatst men **-amente**.

facile (gemakkelijk) - **facilemente** natural (natuurlijk) - **naturalmente**
 energic (energiek) - **energicamente**

2. Als er twee bijwoorden achter elkaar worden gebruikt, is het niet noodzakelijk **(a)mente** te herhalen.

Ille travalia rapide- e exactemente = Hij werkt snel en nauwkeurig

3. Er zijn een aantal bijwoorden die ook kunnen worden afgeleid met de uitgang **-o**, zoals:

multe (veel) - multo; juste (juist) - justo; bellissime (heel mooi) - bellissimo

4. Vele bijwoorden worden niet afgeleid van bijvoeglijke naamwoorden, zoals: ancora (nog), forsan (misschien), semper (altijd), hic (hier), quando (wanneer), non (niet), etc., etc.

TELWOORDEN

1. Hoofdtelwoorden.

0 zero			
1 un	11 dece-un	- <u>undece</u>	21 vinti-un
2 duo	12 dece-duo	- <u>duodece</u>	22 vinti-duo
3 tres	13 dece-tres	- <u>tredece</u>	30 trenta
4 quatro	14 dece-quatro	- <u>quattuordece</u>	40 quaranta
5 cinque	15 dece-cinque	- <u>quindece</u>	50 cinquanta
6 sex	16 dece-sex	- <u>sedece</u>	60 sexanta
7 septe	17 dece-septe		70 septanta
8 octo	18 dece-octo		80 octanta
9 novem	19 dece-novem		90 novanta
10 dece	20 vinti/viginti		100 cento

duizend = mille miljoen = million miljard = milliardo

8 765 432 019 = octo milliardos septē centos sexanta-cinque milliones quatuor centos trenta-duo milles e dece-novem 2. Rangtelwoorden.

1-ste prime	5-de quinte	9-de none	13-de dece-tertie
2-de secunde	6-de sexte	10-de decime	14-de dece-quarte
3-de tertie	7-de septime	11-de dece-prime	15-de dece-quinte
4-de quarte	8-ste octave	12-de dece-secunde	16-de dece-sexe

De overige rangtelwoorden worden afgeleid van de overeenkomstige hoofdtelwoorden met behulp van het achtervoegsel - **esime**.

30-ste = trentesime 100-ste = centesime 1000-ste = millesime

Ook komen voor:

11-de = undecime 12-de = duodecime 13-de = tredecime;
14-de = quattuordecime 15-de = quindecime 16-de = sedecime

2. Breuken.

$\frac{1}{2}$ = un medietate

$\frac{1}{3}$ = un tertie parte - un tertio

$\frac{1}{4}$ = un quarte parte - un quarto

$\frac{2}{5}$ = duo quinte partes - duo quintos

$\frac{13}{20}$ = dece-tres (tredece) vintesimo partes - dece-tres (tredece) vintesimos

VRAAGZINNEN

1. Er zijn drie manieren om een zin vragend te maken:

1. Door intonatie : Vos non vole venir?
2. Door inversie : Non vole vos venir?
3. Door voorplaatsing van **esque**: Esque vos non vole venir?

ACHTERVOEGSELS in INTERLINGUA

Bewerking van het hoofdstuk "Le suffixos" in K. Wilgenhof, Grammatica de Interlingua, 2e druk, 1995.

zn = zelfstandig naamwoord; bn = bijvoeglijk naamwoord; bw = bijwoord; ww = werkwoord; tw = telwoord; pers = persoonsnaam;
< = gevormd uit

- ada zn < ww: voortgezette of voortdurende handeling
blocar: **blocada**; mascarar: **mascarada**; rider: **risada** (gelach)
zn < zn: een serie, rij of een produkt
balustro: **balustrada**; colonna: **colonnada** (zuilenrij); limon:
limonada
- age zn < ww: een handeling of proces
arbitrar: **arbitrage**; atterrar: **atterrage** (landing); maritar: **maritage**
(huwelijk)
zn < zn: een verzameling
massar: **massage**; folio: **foliage** (gebladerte); tonna: **tonnage**
- al bn < zn: kenmerkend voor ..., behorende bij ..., etc.
commercio: **commercial**; essentia: **essential**; genio: **genial**;
horizonte: **horizontal**
In enkele gevallen is het achtervoegsel **-ial** of **-ual**.
equator: **equatorial**; parte: **partial**; grado: **gradual**; mense (maand):
mensual
- alia zn < zn: waardeloze verzameling
ferro: **ferralia** (oud ijzer, oud roest, schroot); papiro: **papiralia**
(papierafval)
- an bn < zn: behorende bij ..., geboortig uit ..., afkomstig van/uit ...
- ano zn < zn: bewoner, iemand die in ... is geboren, aanhanger van ...
Africa: **african, africano**; Corea: **corean, coreano**
Venetia: **venetian, venetiano**; republica: **republicano**
In enkele gevallen zijn de achtervoegsels **-ian** en **-iano**.
Brasil: **brasilian, brasiliano**; Christo: **christian, christiano**.
De uitgang **-o** van namen van volken duidt ook talen aan.
traducer ab le **germano** in **bulgaro** (bn: *german* en *bulgare*)
- ar, -ari bn < zn: behorende bij ...

- familia: **familiari**; ferrovia: **ferroviari** (spoorweg...), legenda: **legendari**;
 populo: popular; stella; **interstellar**; nucleo: **nuclear**
- ar ww < bn/zn: ... maken
 complete: **completar**; nette: **nettar** (schoonmaken); secur: **assecurar**;
 rima: **rimar**
- catena: **catenar** (ketenen); stimula: **stimular**
- ario zn < pers: iemand die zich bezig houdt met ... of gekenmerkt wordt door ...
 adverse: **adversario** (tegenstander); function: **functionario**; voluntate (wil):
voluntario (vrijwilliger)
 zn < zn: verzameling bestaande uit ... of gekenmerkt door ...
 die (dag): **diario** (dagboek); planeta: **planetario**; vocabulo: **vocabulario**
- astre bn < bn: van een kleur die lijkt op ...
 blanc: **blancastre** (witachtig); verde: **verdastre** (groenig); oliva: **olivastre** (olijfkleurig)
- astro pers < pers: iemand die zijn werk slecht doet
 medico (dokter): **medicastro** (kwakzalver); poeta: **poetastro** (rijmelaar)
 pers < pers: stief-. De vrouwelijke vorm is **-astra**
 fratre: **fratastro** (stiefbroer); matre: **matrastra** (stiefmoeder)
- ata zn < zn: inhoud van ... of hoeveelheid omvat door ...
 corbe: **corbata** (mandvol); mano: **manata** (handvol); nocte (nacht): **noctata**
- ato I zn < pers: ambt, waardigheid
 commissario: **commissariato**; consule: **consulato**; conte: **contato**;
 episcopo (bisschop):
episcopato; protector: **protectorato**
- ato II zn < zn: chemische stoffen
 aceto: **acetato**; nitro: **nitrato**; phosphoro < **phosphato**; sulfure < **sulfato**
- atura zn < zn: structuur van een geheel
 capillo: **capillatura** (haardos); musculo: **musculatura** (spierstelsel);
 littera: **litteratura**;
 iudice (rechter): **iudicatura** (zie ook **-ura II**)
- bile bn < ww: wat geschikt of waard is om te worden gedaan

- Dit achtervoegsel wordt gebruikt in de vorm **-abile** achter de werkwoordstammen op **-ar** en in de vorm **-ibile** achter die op **-er** en **-ir**. In vele gevallen van werkwoorden op **-er** komt **-ibile** achter een speciale vorm van het werkwoord op **pt, s, st, x**: acceptar: **acceptabile**; portar: **portabile**; respectar: **respectabile**; disponer: **disponibile**; creder: **(in)credibile**; audir: **audibile**; admitter: **admissibile**;
 flecter: **flexibile**; perciper: **perceptibile**; sentir: **sensibile**
- ena** zn < tw: groep van (ongeveer) ... dingen of personen
 duodece: **duodecena** (dozijn); vinti: **vintena** (twintigtal, stuk of twintig)
- eria** zn < zn/ww: plaats waar men ... maakt, houdt, of verkoopt
 lavanda (was): **lavanderia**; libro: **libreria**
 zn < zn: kunst(vaardigheid), bedrijf, handel, bewerking van ..., ook het produkt
 van die bewerking
 argento: **argenteria**; dentista: **dentisteria**; pirata: **pirateria**
 zn < bn/pers: gedrag, wijze van gedrag/van doen
 brusc: **bruscheria**; camerada: **cameraderia**; coquette: **coquetteria**
- ero** pers < zn: die werkt met ... of handel drijft in De vrouwelijke vorm is **-era**.
 banca: **banchero**; cassa: **cassero**; jardin: **jardinero**; libro: **librero**;
 obra: **obrero**
 policia < **policiero**
- esc** bn < zn: gelijkend op ..., op de manier van ...
 carnaval: **carnavalesc**; pictor: **pictoresc**, Rembrandt: **rembrandtesc**
- ese** bn < zn: behorende bij ..., geboren in ...
 zn < zn: zelfstandig naamwoord: 1. bewoner van ..., iemand die in ... is geboren;
 2. taal van ...
 anglo: **anglese** (1. Engelsman, 2. Engels); Japon: **japonesa**; Milano: **milanese**
- esime** bn < tw: rangtelwoord
 octo: **octesime**; dece-nove: **dece-novesime**; infinite: **infinitesime**
- esimo** zn < tw: breuk
 un **novesimo** es un **novesime** parte
- essa I** zn < bn: toestand of hoedanigheid van zijn
 allegre: **allegressa**; gentil: **gentilessa**; pur: **puressa**

- essa II pers < pers: vrouwelijke vorm van namen van
hoogwaardigheidsbekleders, etc.
conte: **contessa** (gravin); prestre: **prestressa**; poeta: **poetessa**
- eto zn < zn: plaats waar men een soort bomen, heesters kweekt
pino (den): **pineto**; arbore: **arboreto** (arboretum); salice (wilg):
saliceto
- etta/o zn < zn: verkleinwoord
camera: **cameretta**; furca (vork): **furchetta**; gallina (kip): **gallinetta**;
nave: **navetta**
pacco: **pacchetto**
Meestal wordt -etta gebruikt achter een woordstam met -a
en -etto achter een woordstam op -o
- ette bn < bn: verkleining
belle: **bellette**; clar: **clarette**
- ia A. met de klemtoon op de voorafgaande lettergreep.
zn < bn, in hoofdzaak die op -nte: hoedanigheid of toestand van ...
De combinatie -ntia valt samen met het postverbale achtervoegsel
-ntia
forte: **fortia**; modeste: **modestia**; dependente: **dependentia**;
importante: **importantia**
zn < bn: land, provincie of streek
german: **Germania**; croate: **Croatia**
B. met het accent -ia
zn < bn: hoedanigheid; vaak in technische en wetenschappelijke
woorden
cortese: **cortesja**; malade: **maladja**; monotone: **monotonja**;
orthodoxe: **orthodoxja**
zn < zn/pers: kunst, wetenschap, beroep van ...
astronomo: **astronomja**; technologo: **technologja**; telegrapho;
telegraphja
zn < pers: gedrag, hoedanigheid, rang of status van ..., (streek van)
jurisdictie van ...
maestro: **maestria**; tutor: **tutorja**; tyranno: **tyrannja**
zn < pers: als een combinatie van -ero en -ia
panetero (bakker): **paneterja**; librero (boekhandelaar): **librerja**
- ic bn < zn: behorende bij ..., gekenmerkt door ...
academia: **academic**; anatomia: **anatomic**; alcohol: **alcoholic**; base:
basic; biographia: **biographic**; chimia: **chimic**; harmonia: **harmonic**;

hygiene: **hygienic**

In vele gevallen komt dit achtervoegsel voor in de vorm **-tic**, met weglating van de

laatste letter(s) van het grondwoord

analysis: **analytic**; chaos: **chaotic**; ellipse: **elliptic**; heresia: **heretic**;

neurosis: **neurotic**;

syntaxis; **syntactic**; diagnosis: **diagnostic**

In de afleiding van een reeks woorden op **-ma** en van enige andere volgt **-ic** of **-tic**

zonder weglating van de eindklinker

asthma: **asthmatic**; drama: **dramatic**; aqua: **aquatic**; Asia: **asiatic**;

prosa: **prosaic**

Zie verder: domo: **domestic**; ecclesia: **ecclesiastic**; schola: **scholastic**

-ica zn <zn: wetenschap, techniek, kunst van ...

athleta: **athletica**; linguista: **linguistica**; musa: **musica**

Zie verder: **botanica, chronica, critica, esthetica, grammatica,**

logica, politica,

tactica, technica

-ico pers < zn: iemand die bedreven is in de kunst, wetenschap of techniek van ...

historia: **historico**; magia: **magico**; satira: **satirico**

pers < zn: iemand die lijdt aan een ziekte

asthma: **asthmatico**; diabete: **diabetico**; epilepsia: **epileptico**;

paralysis: **paralytico**

Zie verder: **comico, critico, fanatico, graphico, mechanico, medico,**

romantico, statistico

De opmerkingen over de onregelmatige vormen van het achtervoegsel

-ic gelden ook voor **-ica** en **-ico**.

axioma: **axiomatica**; dogma: **dogmatica**; genesis: **genetica**; phrenesia:

phrenetico;

rheuma: **rheumatico**; scepsis: **sceptico**

-ifere bn < zn: ... bevattend of voortbrengend

carbon: **carbonifere**; fructo: **fructifere**; prole: **prolifere**

-ifero zn < zn: middel dat ... voortbrengt of veroorzaakt

calor: **calorifero** flamma: **flammifero** (lucifer); somno: **somnifero**

(slaapmiddel)

-ific bn < zn: ... makend

magne: **magnific**; pace: **pacific**; scientia: **scientific**

- ificar ww < bn/zn: ... maken
juste: **justificar**; pace: **pacificar**; petra: **petrificar**; simple: **simplificar**
- il zn < zn: rustplaats voor dieren
can: **canil** (hondenhok); tauro: **tauril**
- in bn < zn: behorende bij ..., geboren in ...
Alexandro: **alexandrin**; can: **canin**; mar; **marin**
- ina zn < zn: substantie gemaakt van ... of gekenmerkt door ...
caffè: **caffèina**; Nicot: **nicotina**
- ino zn < zn: bewoner van ... of iemand die in ... is geboren
Alger: **algerino**; Levante: **levantino**
- ion zn < ww: handeling of resultaat van de handeling
Het achtervoegsel heeft de vorm **-ation** bij werkwoorden op **-ar**, en **-ition** bij werkwoorden op **-ir** en enige op **-er**
considerar: **consideration**; installar: **installation**; definir: **definition**; ager: **action**
expander: **expansion**
- ir ww < bn/zn: ... maken
blanc: **blanchir**; belle: **imbellir**; servo: **servir**; veste: **vestir**
- isar ww < bn/zn: ... maken, voorzien van ..., behandelen volgens ...
civil: **civilisar**; moderne: **modernisar**; real: **realisar**; canal: **canalisar**; organo: **organisar**; Pasteur: **pasteurisar**
- ismo zn < bn/zn: leer, gedrag, praktijk
national: **nationalismo**; nude: **nudismo**; tour: **tourismo**
een bijzonderheid of trek die kenmerkend is voor een bepaald volk, taal of gedrag
hispan: **hispanismo**; german: **germanismo**; idiota: **idiotismo**
- issime bn < bn: in zeer hoge graad
alte: **altissime**; referende: **referendissime**
- issimo bw < bn/bw: op extreme wijze, uiterst
belle: **bellissimo**; ben: **benissimo**
- ista pers < bn/zn: aanhanger van ..., iemand die zich bezig houdt met ...
alpin: **alpinista**; arte: **artista**; flauta: **flautista**; impression: **impressionista**;
nude: **nudista**; social: **socialista**
bn < bn/zn: woorden op **-ista** gebruikt als bijvoeglijke naamwoorden
ideal: **idealista**; national: **nationalista**
- ita pers < zn: bewoner van ... of iemand die in ... is geboren
cosmopole: **cosmopolita**; Israel: **israelita**; Yemen: **yemenita**

- pers < zn: lid of aanhanger van ...
 Jesus: **jesuita**; Johannes: **johannita**
- itate zn < bn: hoedanigheid
 active: **activitate**; celebre: **celebritate**; neutral: **neutralitate**
 De klinker **i** wordt in een aantal gevallen weggelaten of verandert in **e**
 na stammen die op **i** eindigen
 libere: **libertate**; varie: **varietate**
- itis zn < zn: ziekten van bepaalde organen
 broncho: **bronchitis**; hepate: **hepatitis**
- itude zn < bn: hoedanigheid
 Vooral achter een aantal bijvoeglijke naamwoorden op **-te**
 apte: **aptitude**; longe: **longitude**; multe: **multitude**
- ive bn < ww: de neiging hebbend tot ... of de functie hebbend van ...
 Het achtervoegsel heeft de vorm **-ative** bij werkwoorden op **-ar**, en
-itive bij werkwoorden op **-ir** en enkele op **-er**
 demonstrar: **demonstrative**; affirmar: **affirmative**; definir: **definitive**;
 attraher: **attractive**; excluder: **exclusive**
- mente bw < bn: de gebruikelijke manier om bijwoorden van bijvoeglijke
 naamwoorden te vormen
 actual: **actualmente**; secunde: **secundemente**
- mento zn < ww: handeling, resultaat van de handeling
 Het achtervoegsel heeft de vorm **-amento** bij werkwoorden op **-ar**, en
-imento bij
 werkwoorden op **-ir** en **-er**
 abonar: **abonamento**; regular: **regulamento**; mover: **movimento**;
 departir: **departimento**
- ntia zn < ww: hoedanigheid
 Het achtervoegsel doet zich voor in de volgende vormen:
-antia bij werkwoorden op **-ar**, **-entia** bij werkwoorden op **-er**, **-ientia**
 bij werkwoorden op **-ir**.
 tolerar: **tolerantia**; concordar: **concordantia**; differer: **differentia**;
 experir: **experientia**
- oide bw < zn: gelijkend op ..., in de vorm van ...
 ellipse: ellipsoide; negro: **negroide**; typho: **typhoide**
 zn < zn: iets dat lijkt op ... of is gevormd als ...
 cyclo: **cycloide**; sinus: **sinusoide**; sphaera: **sferoide**
- or pers/ding < ww: iemand die iets doet, of een werktuig waarmee iets
 gedaan wordt

- Het achtervoegsel heeft de vorm **-ator** bij werkwoorden op **-ar**, en **-itor** bij werkwoorden op **-ir** en enige op **-er**
 excavar: **excavator** (1. iemand die graaft, 2. graafmachine); expedir: **expeditor**; competer: **competitor**; comprimer: **compressor**; rediger: **redactor**
- ori** bn < ww: behorende tot ..., dienende om ...
 Het achtervoegsel heeft de vorm **-atori** bij werkwoorden op **-ar**, en **-itori** bij werkwoorden op **-ir** en enige op **-er**
 obligar: **obligatori**; preparar: **preparatori**; transir: **transitori**
- oria** zn < ww: werktuig dat de handeling van het grondwoord verricht
 mangiar: **mangiatoria** (voerbak, trog); balanciar: **balanciatoria** (schommel);
 frir: **fritoria** (bakpan)
- orio** zn < ww: plaats waar men iets doet, of werktuig waarmee men iets maakt
 Het achtervoegsel heeft de vorm **-atorio** bij werkwoorden op **-ar**, en **-itorio** bij werkwoorden op **-ir** en enige op **-er**
 observar: **observatorio**; dormir: **dormitorio**; scriber: **scriptorio**
- ose** bn < zn: ... bevattend, rijk aan ..., gekenmerkt door ...
 ferro: **ferrose**; gloria: **glorioso**; melodia: **melodioso**; tuberculo: **tuberculoso**; avantage: **avantageoso**
 Het achtervoegsel wordt samengetrokken met **-ion** tot **-ioso**
 pretention: **pretentioso**
 In enkele gevallen is het achtervoegsel **-uoso**
 luxo: **luxuoso**; tumulto: **tumultuoso**
- osis** zn < zn: ziekelijke psychische toestand, ziekelijke toestand of proces veroorzaakt of gekenmerkt door ...
 cyano: **cyanosis**; furunculo: **furunculosis**; silice: **silicosis**; tuberculo: **tuberculosis**
 In plaats van **-osis** wordt ook gebruikt **-ose**
 tuberculo: **tuberculose**
- otic** bn < zn: het bijvoeglijke naamwoord dat correspondeert met de woorden op **-osis** (**-ose**)
 neurosis: **neurotic**; sclerosis: **sclerotic**

- rice pers < ww: vrouwelijke persoon die iets doet
 Het achtervoegsel heeft de vorm **-atrice** bij werkwoorden op **-ar**, en **-itrice** bij werkwoorden op **-ir** en enige op **-er**
 cantar: **cantatrice**; dansar: **dansatrice**; diriger: **directrice**; vender: **venditrice**
- ura 1 zn < ww: handeling of het resultaat van de handeling
 Het achtervoegsel heeft de vorm **-atura** bij werkwoorden op **-ar**, en **-itura** bij werkwoorden op **-ir** en enige op **-er**
 crear: **creatura**; dictar: **dictatura**; scriber: **scriptura**
- ura 2 zn < pers: status, rang, waardigheid van ..., beroepscollectief
 advocato: **advocatura**; magistrato: **magistratura**
- ute bn < zn: in sterke mate bezittend
 membro: **membrute**; villo: **villute** (behaard)

Opmerking: Samentrekking van achtervoegsels vindt plaats in de volgende gevallen:

- ation + -ose = -atiose: ostentatiose
- ition + -ose = -itiose: superstiose
- ion + -ose = -iose: contentiose, pretentiose, factiose
- itate + -ar = -itar: facilitar, felicitar, habilitar
- itate + -ari = -itari: autoritari, sanitari, universitari
- itate + -ario = -itario: dignitario, unitario